

ضرورت حفظ پیوند بین خانواده و مدرسه

سحر آراین فرد^۱، محمد عظیمی^۲

چکیده

مقدمه: ارتباط موثر بین خانواده و مدرسه بر جنبه های مختلف زندگی دانش آموزان تاثیر می گذارد. لذا هدف این پژوهش تبیین اهمیت هم سویی خانواده و مدرسه است
روش ها: روش تحقیق این پژوهش کیفی از نوع مروری کتابخانه ای به شیوه توصیفی، تحلیلی و استنتاجی می باشد.
یافته ها: مشارکت خانواده و مدرسه و پیوند بین این دو نهاد که از تاثیر گذارترین نهاد ها در امر تربیت به شمار می روند نتایج مثبتی از قبیل موارد زیر دارد: بروز کرامت های اخلاقی، شکل گیری هویت جنسی دختران، توسعه استعداد های ورزشی، پیشرفت تحصیلی، برآورده شدن نیاز های یادگیری دانش آموزان، جامعه پذیری، شکل گیری هویت فردی و ملی و تقید به نماز
بحث و نتیجه گیری: برقراری روابط مثبت با والدین و مشارکت با آنها در مدارس باعث بهبود دستاوردهای تحصیلی، اجتماعی و تربیتی دانش آموزان می شود.

واژگان کلیدی: خانواده، مدرسه، حفظ پیوند، ارتباط موثر، مشارکت

^۱ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، اردبیل، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail : shrashf58@gmail.com

^۲ استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

E-mail : Mohamadazimi. 1986@yahoo.com

مقدمه

خانواده و مدرسه دو نهادی هستند که در ارتباط مستقیم با کودکان اند. اهمیت خانواده در زندگی فرزندان و اهمیت عملکرد آموزشی در سرنوشت زندگی آینده آنان بر کسی پوشیده نیست لذا شناخت رابطه بین وضعیت خانواده و یادگیری در مدرسه فرزندان از اهمیت بسزایی برخوردار است (کردی، غضنفری، ۱۳۹۴). در بخش هدف های کلان سند تحول بنیادین آمده است که افزایش مشارکت و اثربخشی همگانی به ویژه خانواده در تعالی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی ضروری است (سند تحول بنیادین، فصل ۵، ص ۲۵)

خانواده به عنوان نهادی تاثیرگذار در جهت تعلیم و تربیت انسان در سالهای اخیر با شکل های جدیدی مواجه شده است از سویی بسیاری بر این عقیده اند که با شکل گیری نهادهایی همچون مدرسه کارکردهای تربیتی خانواده توسط سایر نهادها صورت می گیرد و همین امر جایگاه و منزلت خانواده را کاهش می دهد این در حالی است که خانواده نقش هایی دارد که نهادهای دیگر نمی تواند عهده دار آنها باشد و جایگزین آنها شوند. (فیضی، باقری و شاهرودی ۱۳۹۶) یکی از وظایف اساسی خانواده علاوه بر به دنیا آوردن فرزندان توجه به مسائل تربیتی آنهاست. خانواده با فراهم کردن محیط مساعد امکانات و شرایط مناسب و نظارت بر تربیت و آموزش فرزندان چنین کارکردی را مهیا می سازد (صمدی، ۱۳۸۶، به نقل از فیضی و همکاران ۱۳۹۶). تجربه بیش از نیم قرن تاسیس انجمن اولیا و مربیان در کشور و تجارب سایر کشورها نشانگر اهمیت وجود این نهاد مردمی در بدنه آموزش و پرورش برای جلب مشارکت نظام مند اولیا و سایر نهاد های پیرامونی در امور مدارس است (شعبانی، ۱۳۹۳) الگوی تقسیم کار میان خانواده و مدرسه در جریان تربیت و مرزبندی یا تعیین حریم برای هر یک از دو نهاد معقول و واقع بینانه نیست. هر دو نهاد در تربیت به معنای جامع آن (در کلیه ابعاد و ساخت ها) نقش دارند (مهر محمدی، ۱۳۹۱)

معلمان از اولین روز حضور در مدرسه و کلاس درس تا آخرین روز شغلی خود، با والدین کودکان و سایر اعضای خانواده، دیده شده و دیده نشده، ملاقات خواهند کرد. جامعه نیز یا شخصاً یا در موقعیت حضور دارد. برای معلمان جدید ضروری است که تنوع خانواده، منابع جامعه، تجارب دانش آموزان در مدرسه و خارج از آن را درک کنند و چگونه از همه منابع موجود برای به حداکثر رساندن یادگیری و موفقیت دانش آموزان استفاده کنند. این دانش و این مهارت ها معیارهایی برای سنجش مهارت ها و جایگاه حرفه ای معلمان هستند (اپستین ۲۰۱۳^۳)

با شکل گیری مدرسه های مدرن، به تدریج از نقش والدین، در عرصه تربیت فرزندان کاسته شد. مدرسه ها و معلمان با تاکید بر برنامه های درسی رسمی عرصه نفوذ والدین در تربیت فرزندان را محدود تر کرده و تا جایی که والدین نیز سهم مدرسه ها را در تربیت فرزندان مهم تر از خودشان می دانند (هورنبی و وایت^۴، ۲۰۱۰) شاید به صراحت بتوان عنوان کرد که

³ Epstein

⁴ hornby & witte

گفتمانی مبنی بر واگذاری کار تعلیم و تربیت به مدارس شکل گرفته است که به مثابه آن برخی والدین شانه های خود را از مسئولیت تعلیم و تربیت خالی می کنند. آنان بعضاً ابراز می دارند که آموزش و پرورش امری تخصصی است و معلمان متخصصان آن به شمار می روند؛ اما به هنگام مشاهده رفتار ناپهناجر فرزندشان انگشت اتهام را به سوی معلمان و عوامل مدرسه نشانه می روند (شیربگی، ۱۳۹۴، به نقل از محمدی پویا، ادیب و احمد زارعی، ۱۳۹۹) در حالی که در سند «مبانی نظری تحول بنیادین تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران» بر ضرورت وحدت بین تربیت رسمی و غیر رسمی، خصوصاً نقش کلیدی خانواده در به سرانجام رسیدن غایت و هدف کلی تربیت و لزوم هماهنگی و همیاری آنها در دستیابی به اهداف و شایستگی های لازم تاکید شده است (۱۳۹۰) شکی نیست که تاثیر خانواده ها در همکاری با مدرسه در رشد کودکان دارای استعداد در موفقیت بیشتر آنها پدیدار می شود (دیموفسکی، ۲۰۱۲، به نقل از ناصری پلنگرد، بهرامی، زردشتیان و یوسفی، ۱۳۹۹)

نظام خانوادگی و نقش اساسی والدین در همه وجوه تعلیم و تربیت فصل مشترک آرای تربیتی مربیان مسلمان و غیرمسلمان علیرغم فاصله زمانی و مکانی آنها از یکدیگر است. (معدن دار آرائی، ۱۳۹۵) در بند ۳ ماده ۲۶ اعلامیه جهانی حقوق بشر آمده است که پدر و مادر در انتخاب نوع آموزش و پرورش برای فرزندان خود برتری دارند. مطالعات انجام شده در انگلستان، فنلاند، اسپانیا و سوئیس تأیید می کند که در سراسر کشورها، مقامات کالج به شدت موافق هستند که درک و اجرای شیوه های مؤثر مشارکت خانواده و جامعه برای معلمان مهم است (اپستین، ۲۰۱۸) با این حال، بیشتر معلمان و مدیران به گونه ای آموزش دیده اند که خود را رهبران فردی کلاس ها، مدارس یا ناحیه ها بدانند، بدون توجه به اهمیت کار گروهی و همکاری با والدین، شرکای جامعه و سایرین که به موفقیت دانش آموزان در مدرسه علاقه مند هستند (اپستین و ساندرز^۵، ۲۰۰۹)

تناقض عملکرد در میان خانه و مدرسه فرد را دچار سردرگمی می کند و موجب دوگانگی شخصیت وی می شود تا زمانیکه مدرسه و خانواده ندانند به کدام سو حرکت می کنند و چه مقصود و هدفی از تلاش های بسیار برای تربیت فرزندان خود دارند نتیجه ای جز ناکامی و فرسودگی به دست نخواهند آورد (رئوف ملایری، بهشتی، اسکندری و عباس پور، ۱۳۹۷) در زمان شیوع ویروس کرونا و تعطیلی مدارس دنیا- با خانه نشینی نزدیک به ۹۰ درصد دانش آموزان در اوایل آوریل ۲۰۲۰- تبعات بی توجهی به ابعاد فرزند پروری و ارتباط یابی در زمان تعطیلی مدارس در کشور ما بیش از پیش نمایان شد. چرا که کشورهایی که در حیطه های مشارکت وضعیت بهتری داشتند با آسیب های کمتری رو به رو شده اما در کشور ما خیل عظیمی از والدین- به استثنای والدینی که معلم هستند- از ارائه آموزش ها، خدمات یادگیری و اجرای برنامه های درسی ناتوان بودند و چنانچه آنان آموزش های لازم را در این زمینه دریافت کرده بودند، می توانستند عملکرد بهتری در زمان تعطیلی مدارس داشته باشند (محمدی پویا، ۱۳۹۹، به نقل از محمدی پویا، ادیب و زارعی، ۱۳۹۹) یکی از عوامل مستعد کننده بروز آسیب های اجتماعی عدم آگاهی والدین از اصول تعلیم و تربیت و مهارت های زندگی است (طباطبایی و آتش نفس، ۱۳۹۰) تنوع فرهنگ ها و تفکر خانواده ها در پاره ای مواقع به تعارض جدی بین فضای مدرسه و خانه می رسد. با فرض عملکرد صحیح مدرسه در مسائل دینی باید در نظر داشت که مشاهده تعارض در خانواده که تاثیر مستقیم و بیشتری بر کودک دارد، نتیجه کارهای مدرسه را تا حد زیادی از بین می برد. (شمشیری و نوذری، ۱۳۹۰). پایبند نبودن برخی خانواده ها به آداب و رسوم دینی سبب می شود که آموزش های مرتبط با تربیت دینی در مدارس نتیجه بخش نباشد (محمدی، ۱۳۹۷). غفلت یا کم توجهی به حضور والدین

⁵ Epstein & Sanders

در مدارس و مشارکت در امر تربیت فرزندان می تواند موجب بروز پیامدهایی مانند رشد رذایل اخلاقی، عدم شکل گیری هویت یکپارچه، بزهکاری، شکست تحصیلی دانش آموزان که ارتباط مستقیمی با میزان سرمایه اجتماعی خانواده دارد، عدم توسعه استعداد های دانش آموزان اعم از استعداد ورزشی، افت تحصیلی و ناهمسوایی با برنامه های آموزش و پرورش در دستیابی به اهداف آن شود (رحمان نیا و فقیهی، ۱۳۹۴؛ رئوف ملایری و همکاران، ۱۳۹۷؛ دلفان، عبدالهی، قاسمی کیا و ملک شاهی، ۱۳۹۴؛ کردی و غضنفری، ۱۳۹۴؛ ناصری پلنگرد، بهرامی، زردشتیان و یوسفی، ۱۳۹۹؛ گنجی، ۱۳۹۲؛ مظاهری، موسی پور و ناطقی، ۱۳۹۵)

برای کاهش آلام میلیون ها انسان نظام های اجتماعی به ویژه دو نظام خانوادگی و آموزشی دارای رسالت سنگینی هستند در بدو امر نظام خانوادگی و در مرحله تکاملی نظام آموزشی می توانند فهم مشترک میان فرهیختگان و مردم را در جوامع دیگر افزایش دهند. بسیاری از حوادث تلخ سال های اخیر ریشه در آموزه های نادرست نهادهای رسمی و غیررسمی همراه خانواده و مدرسه دارد نقش و حضور کودکان نوجوانان و جوانان در این حوادث نشان داد که پدران و مادران می توانند رسولان پیام دوستی و مودت بین انسانها یا ناشران نفرت باشند (معدن دار آرنی، ۱۳۹۵) برای خانواده نباید گذشته نقش حاشیه ای در جریان تربیت فرزندان در نظر گرفت. اولاً از اقتدار و اعتبار نهاد مدرن و تخصصی مدرسه در سایه تحولات اجتماعی کاسته شده و ثانیاً در سایه همین تحولات بر نقش خانواده افزوده شده است. این کاهش و افزایش همزمان، بازنگری در کیفیت تعاملات تربیتی خانه و مدرسه را ضروری می سازد. برقراری تعاملات سازنده میان این دو نهاد، با محوریت بهبود بخشیدن به عملکرد تربیتی دانش آموز، نیازمند کوشش های نظر ورزانه است و تصور بسندگی الگوی موجود، مشکل زا ارزیابی می شود (مهر محمدی، ۱۳۹۱) حال سوالاتی که در این زمینه پیش می آید از این قرار است:

چرا حفظ پیوند بین خانواده و مدرسه مهم است؟

حفظ پیوند چه تاثیری بر دانش آموزان دارد و چگونه می شود این پیوند را حفظ کرد؟

این مسئله از ابعاد مختلف چگونه قابل تبیین است؟

روش

روش تحقیق پژوهش حاضر بر اساس ماهیت داده ها کیفی از نوع توصیفی تحلیلی. ابزار گردآوری اطلاعات کتابخانه ای و مروری است. روش گردآوری مطالب به صورت استنادی و هدفمند از کتاب ها و اسناد و رفرنس های معتبر و پایگاه های اطلاعاتی [sid noormags](#), [booksc](#), [magiran](#) و [google scholar](#) و... بوده و سپس این منابع مورد تحلیل قرار گرفته اند و شامل تحقیقات انجام شده در حوزه خانواده و مدرسه پیوند و ارتباط موثر بین خانواده و مدرسه است. به منظور تحلیل یافته های پژوهشی از سنتز پژوهی استفاده شده است

مبانی نظری

در ابتدا شایسته است تا به بررسی مفهوم خانواده، مدرسه و مشارکت بین این دو نهاد و برخی نظریات موجود درباره آنها

پردازیم

خانواده

خانواده کوچکترین واحد اجتماعی است که متشکل از زن، مرد، فرزندان و دایره ای گسترده تر، خویشان و پیوند های نسبی و سببی اعضای پایه آن است و دارای وظایف متعدد است. (فیضی و همکاران ۱۳۹۶)

شهید مطهری اظهار می دارد که در اسلام به مسئله خانواده یعنی اجتماع خانوادگی خیلی اهمیت داده شده و فوق العاده هم اهمیت دارد که باید محفوظ باشد، ثابت باشد، پاک باشد، در آن جنگ و دعوا و مشاجره نباشد، تربیت فرزندان چگونه باشد و فرزندان به پدران و مادران با چه چشمی نگاه کنند .

خانواده اولین نهاد اجتماعی است که در آن کودک زندگی خود را آغاز می کند خانواده هسته اصلی جامعه تلقی می گردد و ساختار اصلی شخصیت فرد در خانواده شکل می گیرد زمینه شکل گیری بسیاری از صفات اخلاقی خانواده میباشد محیط خانواده تاثیر زیادی در پرورش فضایل اخلاقی یا رشد رذایل دارد . (رحمان نیا، فقیهی، ۱۳۹۴)

از منظر اسلام خانواده یکی از نهادهای زیربنایی بنیاد هستی و از ساختارهای اصلی جامعه اسلامی به شمار می آید که همگام با دیگر ساختارهای جامعه در راه تحقق اهداف انسان به عنوان خلیفه و جانشین خداوند گام بر می دارد از دیدگاه اسلام خانواده سنگ بنای جامعه است که فرد را به جامعه و نسل ها را به یکدیگر و گروه های اجتماعی گوناگون را به هم پیوند می دهد (چراغی کوتیانی، ۱۳۸۸)

خانواده یکی از محوری ترین محیط های تربیتی است که در حفظ سلامت روانی اجتماعی و جسمانی فرد نقش بسزایی ایفا می کند (کرامتی، مرادی و کاوه ۱۳۸۴)

صفورایی پاریزی (۱۳۸۸) معتقد است خانواده اولین محیط برای تعلیم و تربیت کودک است. فضایل اخلاقی در این محیط رشد می کند و سنگ بنای اخلاق انسان در خانواده نهاده می شود. کودک بسیاری از صفات و رفتارهای اخلاقی را از پدر، مادر، خواهر، برادر و کسانی که با آنها در یک خانواده زندگی می کند می آموزد.

روسو تعلیم و تربیت را هنر یا فنی می داند که به صورت راهنمای متری و با رعایت قوانین رشد طبیعی به همت والدین با همکاری کودک برای زندگی کردن تحقق می پذیرد (وست بروک^۶، ۱۹۹۳ به نقل از معدن دار آرانی، ۱۳۹۵) فارابی ابن سینا و روسو به نقش اساسی خانواده و حکومت در برنامه ریزی تربیتی اشاره می کند روسو و دیویی در مورد اینکه والدین و معلمان باید مقدمات یادگیری و شرایط فعالیت ذهنی را در کودک فراهم سازند تشابه نظر دارند (معدن دار آرانی، ۱۳۹۵)

در فصل دوم سند تحول بنیادین که بیانیه ارزش هاست مورد چهاردهم به ارتقای جایگاه و نقش تربیتی خانواده و مشارکت اثربخش آن با نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی اشاره شده است

خانواده کارکردهای مختلفی داشته است و گذشته از کارکرد فرزند آوری و پرورش کودک، نقش ها و وظایف متعدد دیگری از قبیل فعالیت اقتصادی، آموزش و پرورش و اجتماعی کردن فرد را نیز بر عهده دارد (یزدانی و دوستی، ۱۳۹۶)

مدرسه

مدرسه در افق چشم انداز ۱۴۰۴ جلوه ای است از تحقق مراتب حیات طبیعه، کانون عرضه خدمات و فرصت های تعلیم و تربیتی، زمینه ساز درک و اصلاح موقعیت توسط دانش آموزان و تکوین و تعالی پیوسته هویت آنان بر اساس نظام معیار اسلامی، در چارچوب فلسفه و رهنامه ی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران که دارای ویژگی های زیر است :

⁶ Westbrook

۱) تجلی بخش فرهنگ غنی اسلام، انقلابی در روابط و مناسبات با خالق، جهان خلقت، خود و دیگران «به ویژه تکلیف گرایی، مسئولیت پذیری، کرامت نفس، امانتداری، خودباوری، کارآمدی، کار آفرینی، پرهیز از اسراف و وابستگی به دنیا، همدلی، احترام، اعتماد، وقت شناس، نظم، جدیت، ایثارگری، قانون گرایی، نقادی و نوآوری، استکبارستیزی، دفاع از محرومان و مستضعفان و ارزش های انقلاب اسلامی»

۲) برخوردار از قدرت تصمیم گیری و برنامه ریزی در حوزه های عملیاتی در چارچوب سیاست های محلی، منطقه ای و ملی
۳) نقش آفرین در انتخاب آگاهانه، عقلانی، مسئولانه و اختیاری فرآیند زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی دانش آموزان براساس نظام معیار اسلامی

۴) دارای ظرفیت پذیرش تفاوت های فردی، کشف و هدایت استعداد های متنوع فطری و پاسخگویی به نیازها، علائق و رغبت دانش آموزان در راستای مصالح و چارچوب نظام معیار اسلامی

۵) یادگیرنده، کمال جو، خواستار تعالی مستمر فرصت های تربیتی، تسهیل کننده هدایت، یادگیری و تدارک بیننده خودجوش ظرفیت های جدید در خدمت تعلیم و تربیت

۶) خود ارزیاب، مسئول و پاسخگو نسبت به نظارت و ارزیابی بیرونی

۷) تامین کننده نیازهای فردی و اجتماعی و محیط اخلاقی، علمی، امن، سالم، با نشاط، مهرورز و برخوردار از هویت جمعی

۸) برخوردار از مربیان دارای فضایل اخلاقی و شایستگی های حرفه ای با هویت یکپارچه توحیدی براساس نظام معیار اسلامی

۹) مبتنی بر رویکرد مدیریتی نقدپذیر، مشارکت جو

۱۰) متکی بر ارکان تعلیم و تربیت و بهره مند از ظرفیت عوامل سهیم و موثر و مبتنی بر مشارکت ذی نفعان با تاکید بر مربیان، دانش آموزان و خانواده

۱۱) برخوردار از بهره فناوری آموزشی در سطح معیار؛ با توجه به طیف منابع و رسانه های یادگیری (شبکه ملی اطلاعات و ارتباطات)

۱۲) دارای ظرفیت تصمیم سازی برای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی

۱۳) دارای تعامل اثربخش با مساجد و دیگر نهادها، مراکز مذهبی و کانون های محلی نظیر فرهنگ سرا، کتابخانه های عمومی و برخوردار از ارتباط مستمر و موثر با عالمان دینی، صاحب نظران و متخصصان

۱۴) دارای پیوند موثر با موضوعات و مسائل جامعه در مقیاس محلی، منطقه ای و ملی با حضور فعال در حیات اجتماعی (سند تحول بنیادین، صفحه ۲۲، ۲۳ و ۲۴)

موسوی خمینی (۱۳۷۹) اظهار دارد اول مدرسه بچه در دامن مادر است مادر خوب بچه خوب تربیت می کند و خدای نخواستہ اگر مادر منحرف باشد بچه از همان دامن مادر منحرف بیرون می آید و چون بچه ها آن علاقه ای که به مادر دارند به هیچکس ندارند و در دامن مادر که هستند تمام چیزهایی که دارند که آرزوهایی که دارند خلاصه می شود در مادر همه چیز را در مورد می بیند طرف مادر خلق ما در عمل مادر در بچه ها اثر دارد

مدارس مکان مهمی برای اجتماعی شدن کودکان به عنوان شهروندانی مسئول هستند. (لی، ۲۰۱۲، ۷)

بعد از خانواده محیط آموزشی در رفتار، کردار و دگرگونی عمده نوجوانان نقش بسزایی ایفا می کند حس همکاری، آداب معاشرت، رعایت نظم و ترتیب، از خود گذشتگی، احترام به حقوق دیگران و حل مسائل و مشکلات اصول و پایه های زندگی بر آنها بنا شده است را نوجوانان می توانند در مدرسه بیاموزند (زعفرانی، امیر آبادی، عوض آقایی و جوادی پور، ۱۳۹۹)

مشارکت خانواده و مدرسه^۸

مشارکت های مدرسه، خانواده و جامعه از جمله مجموعه راهبردهایی هستند که برای بهبود نتایج مدرسه حمایت می شوند (فردریکو و وایت ساید^۹، ۲۰۱۶)

مشارکت خانواده-مدرسه برای رشد تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان مهم تلقی می شود. با این حال، آماده سازی معلمان پیش خدمت برای این مشارکت ها به عنوان یک چالش تلقی می شود در بسیاری از کشورها، از جمله هلند و بلژیک، همکاری با والدین یک صلاحیت قانونی مورد نیاز برای معلمان است. (ویلیمز، لوبرگز، د برون و ون ایند^{۱۰}، ۲۰۱۶)

مشارکت والدین ممکن است تغییرات عمده ای در رابطه بین مدرسه، جامعه و خانه و تأثیر این رابطه بر دانش آموزان داشته باشد (آرویزو^{۱۱}، ۲۰۱۷)

به نظر فانتوزو، دیویس و گینسبرگ^{۱۲} (۱۹۹۵) مشارکت والدین در آموزش به "انواع رفتارهای والدین اشاره دارد که به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر توسعه شناختی کودکان و موفقیت مدارس اثر می گذارد" (شیر بگی، عزیز و امیری، ۱۳۹۴)

تحقیقات در ۳۰ سال گذشته تعریف «معلم حرفه ای» را به عنوان معلمی که درک می کند که آموزش، مسئولیت مشترک خانه، مدرسه و جامعه است، تغییر می دهد (اپستین، ۲۰۱۸)

پیشینه تحقیق

در پژوهشی که بروئر^{۱۳} در سال ۲۰۲۰ در مقاله ای تحت عنوان مدارس و رابطه آن با خانواده انجام داد به این نتیجه دست یافت که استفاده حداکثری از مشارکت بین خانواده ها و مدارس منجر به برآورده کردن نیازهای یادگیری تک تک کودکان می شود. مطالعه موردی شواهدی از پیشرفت کودکان در یادگیری به عنوان پاسخی به مشارکت جدید مدرسه و خانواده ارائه می دهد

در پژوهشی که توسط آکار، چن و زی^{۱۴} در سال ۲۰۱۹ با عنوان شیوه های مشارکت خانواده در مداخله اولیه انجام شد به این نتیجه دست پیدا کردند که مطالعات تحقیقاتی نشان داد که مشارکت خانواده در مداخله زودهنگام / آموزش ویژه در اوایل دوران کودکی^{۱۵} نتایج بهتری را برای خانواده ها و فرزندان نشان به همراه دارد.

در پژوهشی که توسط اپستین و ساندرز^{۱۶} در سال ۲۰۰۹ با عنوان آماده سازی مربیان برای مشارکت با مدرسه، خانواده و جامعه انجام شد به این نتیجه دست یافتند که داده ها نشان می دهد که رهبران مدارس، دانشگاه ها و ادارات آموزش و

⁸ family-school partnership : FSP

⁹ Frederico & Whiteside

¹⁰ Willemse Vloeberghs de Bruïne & Van Eynde

¹¹ Steven F. Arvizu

¹² fantuzzo,davis & ginsburg

¹³ Brewer

¹⁴ Acar chen & xie

¹⁵ EI/ECSE

پرورش^{۱۶} باید عوامل تغییر فعال و سازندگان تیم باشند تا مؤسسات خود را راهنمایی کنند تا مربیان آینده را برای اجرای برنامه ها و شیوه های مشارکت موثر خانواده و جامعه آماده کنند.

در پژوهشی که توسط نایاتوکا^{۱۸} در سال ۲۰۱۷ تحت عنوان بررسی مشارکت مدرسه، خانواده و جامعه در کنیا انجام شد به این نتیجه دست یافت که شکافهایی در رابطه با همکاری میان مدارس، خانوادهها و جامعه به عنوان کانون اصلی این مطالعه وجود دارد نتایج نشان داد که مشارکت مدرسه-خانواده-جامعه در شهرستان در سطح معاملاتی به جای تحولی باقی مانده است.

در پژوهشی که توسط هورنبی و وایت^{۱۹} در سال ۲۰۱۰ با عنوان مشارکت والدین در مدارس متوسطه در نیوزیلند: پیامدهایی برای روانشناسان مدرسه انجام شد به این نتیجه دست یافتند که شکاف های قابل توجه در ضمن PI^{۲۰} عبارتند از: فقدان سیاست های مکتوب مدرسه در مورد PI، ماهیت موقت سازماندهی PI توسط مدارس؛ فقدان راهبردهای خاص برای مشارکت دادن والدین مختلف؛ تمرکز محدود بر آموزش والدین؛ و عدم آموزش معلمان در مورد PI

در پژوهشی که توسط ویلمزو همکاران در سال ۲۰۱۵ در مقاله ای با عنوان آمادگی معلمان برای مشارکت خانواده و مدرسه انجام شد به این نتیجه دست یافتند که به طور کلی آمادگی برای مشارکت مدرسه و خانواده^{۲۱} مهم تلقی می شود و این موضوع در دوره های مختلف ادغام شده است.

در پژوهشی که توسط شریدان، ناچ و وایت^{۲۲} در سال ۲۰۱۹ در مقاله ای با عنوان مشارکت خانواده و مدرسه در دوره اول کودکی انجام شد به این نتیجه دست یافتند که یادگیری در دوره اولیه کودکی در چارچوب روابط درون و بین سیستم های متعدد (از جمله خانه کودک، محیط مراقبت از کودک، پیش دبستانی، و تعاملات بین آنها) است. بنابراین، حمایت از یادگیری اولیه کودک مسئولیت مشترک بزرگسالان در این سیستم ها است و از طریق ارتباطات هماهنگ و مشارکتی خانه و مدرسه تقویت می شود.

در پژوهشی که توسط رثوف ملایری، بهشتی، اسکندری و عباس پور در سال ۱۳۹۷ تحت عنوان نقش خانواده و مدرسه در شکل گیری هویت جنسیتی دختران انجام شد به این نتیجه دست یافتند که مطالعه خانواده و مدرسه از اصلی ترین نهادهای شکل دهنده هویت جنسیتی هستند و برقراری تعامل مناسب بین این دو نهاد از عوامل ضروری در شکل گیری هویت جنسیتی سالم است چرا که موجب تربیت همای دختران و نهادینه شدن رفتار می شود.

ناصری پلنگرد و همکاران در مقاله ای تحت عنوان طراحی الگوی حمایتی خانواده-مدرسه در توسعه استعدادهای ورزشی در سال ۱۳۹۹ به این نتیجه دست یافتند که حمایت خانواده ها به همراه حمایت نظام آموزشی و همکاری سازمان های ورزشی با این دو نهاد را می توان عاملی مهم در جهت توسعه استعداد های ورزشی کشور قلمداد کرد.

¹⁶ Epstein & Sanders

¹⁷ SCDE

¹⁸ Nyatuka

¹⁹ Hornby and Witte

²¹ FSP

²² Sheridan, Knoche, and White

در پژوهشی که توسط علوی اندراجمی و ایزدی در سال ۱۳۹۴ در مقاله ای با عنوان بررسی اثرات نقش آموزش خانواده مدرسه و جامعه بر پیشرفت تحصیلی انجام شد نتیجه گرفتند که کارکرد خانواده محیط مدرسه و کلاس و فعالیت های فوق برنامه و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر معناداری دارند به طوری که تاثیر کارکرد خانواده برابر با ۷۵ تاثیر محیط مدرسه و کلاس برابر با ۴۳ و ضریب تاثیر فعالیت های فوق برنامه بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان برابر با ۳۲ می باشد همچنین یافته ها نشان داد که رابطه بین تمامی مولفه های کارکرد خانواده محیط کلاس و مدرسه به فعالیت های فوق برنامه شامل علمی ورزشی هنری موسیقی و زبان آموزی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان معنادار است

ذوالفقاری، زعفرانی و علی نیا در سال ۱۳۸۹ در مقاله ای با عنوان بررسی تاثیر نهاد خانواده و مدرسه بر جامعه پذیری دانش آموزان مقطع متوسطه منطقه رودهن نتیجه گرفتند که بین مولفه های نهاد خانواده و مدرسه با نوع جامعه پذیری دانش آموزان تفاوت معنادار وجود دارد با مقایسه ضریب همبستگی بین تاثیر نهاد خانواده بر جامعه پذیری دانش آموزان ۲۶٪ با ضریب همبستگی تاثیر نهاد مدرسه بر جامعه پذیری دانش آموزان ۱۵ صدم درصد می توان گفت که شدت تاثیر نهاد خانواده بر جامعه پذیری دانش آموزان بیشتر از تاثیر نهاد مدرسه است

در پژوهشی که توسط قبادی در سال ۱۳۹۱ در مقاله ای تحت عنوان تبیین نقش خانواده، مدرسه و گروه های مرجع در نیازهای اجتماعی و فرهنگی دانش آموزان انجام گرفت نتیجه گرفت که نقش اساسی معلمین در تعیین اولویت نیازهای اجتماعی و فرهنگی دانش آموزان و پس از آن نقش دوستان همکلاسی و خانواده بودند.

فیضی و همکاران در مقاله " خانواده و کارکرد تربیتی آن در قرآن و روایات در سال ۱۳۹۶ نتیجه گرفتند که خانواده کارکرد های تعلیمی و تربیتی اخلاقی و دینی برای اعضای خود دارد که مدرسه نمی تواند جایگزین آن باشد براساس بررسی آسمان دره و بخت در سال ۱۴۰۰ در مقاله راهکار های ارتقای هویت فردی و ملی دانش آموزان، هویت در این پژوهش، عوامل مختلفی بر هویت ملی و فردی تاثیر گذار است که مهمترین آن خانواده، مدرسه و جامعه می باشد و آنچه بر شخصیت و آینده دانش آموزان نقش بسزایی دارد، مسیله هویت می باشد.

احمدی فقیه و حسینی کاشانی در سال ۱۳۹۳ در مقاله ای تحت عنوان آسیب شناسی تقید به نماز در دانش آموزان به این نتیجه دست پیدا کردند که مهم ترین عواملی که باعث عدم تقید به نماز در دانش آموزان می شود، به ترتیب اهمیت عبارتند از: خانواده، مدرسه، تعامل خانواده و مدرسه و رسانه

در پژوهشی که توسط شیربگی، عزیزی و امیری در سال ۱۳۹۴ با عنوان واکاوی مفهوم " مشارکت و مداخله در آموزش فرزندان " از دیدگاه والدین و معلمان انجام شد به این نتیجه دست یافتند که اگرچه والدین از لحاظ نظری از اهمیت مشارکت والدین در آموزش فرزندان شان تا حدی آگاهند اما در عمل به دلایل مختلف چندان در این فرایند درگیر نیستند. والدین اذعان داشتند که ارتباط کمی با معلمان دارند و از مشکلات آموزش فرزندان شان آگاهی کافی ندارند. میزان مشارکت داوطلبانه آنها در فرایند تحصیل فرزندان شان در سطح پایین بود و راهنمایی به فرزندان شان را در فرایند انجام تکلیف را نیز خیلی نادر گزارش کرده بودند. والدین در مقایسه با معلمان بیشتر خواهان تشویق فرزندان شان در انجام کارهای مدرسه بودند. در بین اولیا مادران بیش از پدران دانش آموزان علاقمند به مسئولیت پذیری در فرایند تحصیل فرزندان شان بودند. اما نوعی عدم تفاهم بین والدین و معلمان در چگونگی مداخله آموزشی وجود داشت. معلمان خیلی راغب نبودند که والدین در فرایند آموزش مداخله کنند.

در پژوهشی که توسط عظیمی هاشمی و رضامنش در سال ۱۳۹۳ با عنوان زمینه یابی شیوه های تقویت کارکرد انجمن اولیا و مربیان انجام شد به این نتیجه دست یافتند که تاثیر عملکرد انجمن به لحاظ اشیوه نظر خواهی، نحوه اداره جلسات، اطلاع از زمان برگزاری جلسات، جو حاکم بر جلسات و حفظ جانب احترام از سوی اولیای مدرسه، شخص دعوت کننده به جلسات، تعداد جلسات، انگرش والدین و اعتماد به فعالیت انجمن بر میزان مشارکت والدین است.

بحث و نتیجه گیری

در پژوهش حاضر که با عنوان ضرورت حفظ پیوند بین خانواده و مدرسه با روش کیفی از نوع مروری، کتابخانه ای و به شیوه توصیفی، تحلیلی و استنتاجی انجام شد یافته ها بیانگر این است که مشارکت خانواده و مدرسه و پیوند بین این دو نهاد اجتماعی تاثیرات مثبتی دارد. اگر بخواهیم دانش آموزان دو شخصیتی نشوند و آموزش های مدرسه که یاری دهنده خانواده است به هدر نرود بایستی پدر مادر ها را در مسائل تربیتی با مدرسه هماهنگ کنیم تا مخالف مدرسه عمل نکنند؛ هم چنین هم سو سازی آموزش های مدرسه با خانه و متناسب بودن آنها با یکدیگر نیز لازم است. خانواده و مدرسه هر کدام وظایف خاص خود را دارند و در عین حال مکمل یکدیگرند. اینکه بخواهیم تمام زمان آموزش را به مدرسه بسپاریم واز زمان سپری شده در خانه چشم پوشیم اشتباه است. زمان زیادی از روز دانش آموزان در خانه سپری می شود بنابراین اهمیت دادن به این زمان برای آموزش و پرورش بسیار حائز اهمیت است.

نتایج پژوهش صورت گرفته با نتایج تحقیقات (بروئر، ۲۰۲۰)، (آکار و همکاران، ۲۰۱۹)، (اپستین و ساندرز، ۲۰۰۹)، (نایاتوکا، ۲۰۱۷)، (هورنی و وایت، ۲۰۱۰)، (شریدان، ناچ و وایت، ۲۰۱۹)، (ویلمز و همکاران، ۲۰۱۵)، (ناصری پلنگرد و همکاران، ۱۳۹۹)، (رئوف ملایری و همکاران، ۱۳۹۷)، (ذوالفقاری زعفرانی و علی نیا، ۱۳۸۹)، (علوی اندراجمی و ایزدی، ۱۳۹۴)، (شیربگی و همکاران، ۱۳۹۴)، (عظیمی هاشمی و رضامنش، ۱۳۹۳)، (شاهرودی و همکاران، ۱۳۹۶)، (قیادی، ۱۳۹۱)، (آسمان دره و بخت، ۱۴۰۰)، (احمدی فقیه و حسینی کاشانی، ۱۳۹۳) همسو است.

با توجه به اینکه دانش آموزان از بدو تولد در محیط خانه و خانواده و پس از آن در مدرسه که خانه دوم دانش آموز به حساب می آید رشد می یابند و با نظر به اینکه هر دو این نهاد ها در پرورش و شکل گیری شخصیت، عادت ها، انگیزه ها و اندیشه های دانش آموز و موفقیت او هم در زندگی شخصی و هم در امور تحصیلی تاثیر دارند ضرورت حفظ پیوند بین این دو نهاد تبیین می شود.

بنابراین باید رابطه خانواده با مدرسه و اولیای مدرسه احیاء شده و در مدرسه به نقش و اهمیت خانواده در تربیت فرزندان

اهمیت بیشتری داده شود (محمدی، بیژنی میرزا و حاتمی، ۱۳۹۷)

پیشنهاداتی که در این راستا ارائه می شوند عبارتند از:

تشکیل جلسات منظم برای اولیا در مدارس و اهمیت دادن به انجمن اولیا مربیان

آموزش ارتباطات موثر با والدین به معلمان در دانشگاه

آموزش به والدین در خصوص اهمیت مشارکت با مدرسه در راستای آموزش و پرورش دانش آموزان

دوره های ضمن خدمت برای معلمان

رفع موانع مشارکت والدین با مدرسه

ایجاد برنامه ها و بسترهای الکترونیکی و مجازی مشارکت والدین با مدارس و سیستم های اطلاع رسانی برای والدین مانند برنامه power school

منابع

فارسی

- آسمان دره، عبدالحمید و بخت، منصور (۱۴۰۰). راهکارهای ارتقای هویت فردی و ملی دانش آموزان ، فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی ، ۱۴(۱) ، ۸-۱۵
- احمدی فقیه ، مریم و حسینی کاشانی ، فاطمه مرضیه (۱۳۹۳). آسیب شناسی عدم تقید به نماز در دانش آموزان ، تازه های روان درمانی ، ۷۱ و ۷۲ ، ۶۸-۸۱
- چراغی کوتیانی ، اسماعیل (۱۳۸۸). رویکرد اسلام به چهار کارکرد مهم خانواده ، ماهنامه معرفت - موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) ، ۴(۴) ، ۳۵-۵۴
- دلفان ، حسین رضا؛ عبدالهی ، منوچهر؛ قاسمی کیا ، محمد مهدی و ملکشاهی ، سجاد (۱۳۹۴). پیشگیری از بزهکاری افراد با تکیه بر مشارکت خانواده و مدرسه ، فصلنامه دانش انتظامی زنجان ، ۱۵(۵) ، ۲۵-۴۵
- ذوالفقاری زعفرانی ، رشید و علی نیا ، علیرضا (۱۳۸۹). بررسی تاثیر نهاد خانواده و مدرسه بر جامعه پذیری دانش آموزان مقطع متوسطه منطقه رودهن، نشریه پژوهش اجتماعی ، ۳(۸) ، ۱۴۷-۱۶۴
- رحمان نیا ، حسن و فقیهی ، سید احمد (۱۳۹۴). نقش خانواده و مدرسه در پرورش ارزش کرامت اخلاقی ، معرفت ، ۲۴(۲۱۵) ، ۱۰۷-۱۲۲
- رئوف ملایری ، مریم ؛ بهشتی ، سعید ؛ اسکندری ، حسین و عباس پور، عباس (۱۳۹۷). نقش خانواده و مدرسه در شکل گیری هویت جنسیتی دختران ، فصلنامه علمی پژوهشی آموزش بهداشت و ارتقای سلامت ایران ، ۶(۳) ، ۳۰۲-۳۱۱
- زعفرانی ، منصوره ؛ امیر آبادی ، آیدا ؛ عوض آقایی ، لیلا و جوادی پور ، طاهره (۱۳۹۹). سازگاری آموزشی در دانش آموزان ، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی ، ۴۹(۴) ، ۱۸۷-۱۹۴
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ، شورای عالی انقلاب فرهنگی ، (۱۳۹۰)
- شعبانی ، زهرا (۱۳۹۳). تبیین رابطه سلامت سازمانی با اثربخشی فعالیت های انجمن اولیا و مربیان مدارس کشور، فصلنامه خانواده و پژوهش، ۲۲، ۶۹-۸۸
- شمشیری ، بابک و نوذری ، مرضیه (۱۳۹۰) آسیب های تربیت دینی کودکان مقطع پیش دبستانی از نظر متخصصان علوم تربیتی ، علوم دینی ، ادبیات کودک و مربیان پیش دبستانی ، دو فصلنامه علمی پژوهشی تربیت اسلامی ، ۶(۱۲) ، ۵۱-۷۳
- شیربگی ، ناصر ؛ عزیزی ، نعمت الله و امیری ، شیلا (۱۳۹۴). واکاوی مفهوم " مشارکت و مداخله در آموزش فرزندان " از دیدگاه والدین و معلمان . مجله ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۶(۲) . ۲۱-۵۴

- صفورایی پاریزی ، محمد مهدی(۱۳۸۸) . اثربخشی رعایت آموزه های اخلاق اسلامی در کارآمدی خانواده ، معرفت اخلاقی ، (۱)۱ ، ۹۱-۱۱۸
- طباطبائی ، سید موسوی و آتش نفس الهه (۱۳۹۰) . دو نیمه آسیب ها : بررسی عوامل مستعد کننده و بازدارنده بروز آسیب های اجتماعی در دانش آموزان ، رشد ، (۴)۶ ، ۸-۱۶
- عظیمی هاشمی ، مژگان و رضامنش ، فاطمه(۱۳۹۳) . زمینه یابی شیوه های تقویت کارکرد انجمن اولیاء و مربیان ، اندیشه های نوین تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهرا ، (۴)۱۰ ، ۱۳۱-۱۵۴
- علوی اندراجمی ، معصومه و ایزدی ، صمد(۱۳۹۴) . بررسی اثرات نقش آموزش خانواده ، مدرسه و جامعه بر پیشرفت تحصیلی ، فصلنامه علمی پژوهشی آموزش علوم دریایی ، ۱۰۸-۱۲۰
- فیضی ، زهرا ؛ شاهرودی، محمدرضا و باقری ، زهرا(۱۳۹۶) . خانواده و کارکرد تربیتی آن در قرآن و روایات . دو فصلنامه تخصصی پژوهش های میان رشته ای قرآن کریم . گروه جامعه شناختی ، دانشگاه خوارزمی ، (۲)۸ ، ۷-۱۶
- قبادی ، علیرضا(۱۳۹۱) . تبیین نقش خانواده ، مدرسه و گروه های مرجع در نیاز های اجتماعی و فرهنگی دانش آموزان ، خانواده و پژوهش ، (۱۷) ، ۱۷۱-۲۰۲
- کرامتی ، هادی ؛ مرادی ، علیرضا و کاوه ، منیژه (۱۳۸۴) . بررسی و مقایسه کارکرد خانواده و سیمای روانشناختی فرزندان شاهد ، فصلنامه نو آوری های آموزشی ، (۱۱)۴ ، ۸۹-۱۰۸
- کردی ، حسین و غضنفری ، شهربانو (۱۳۹۴) . تبیین جامعه شناختی رابطه میزان سرمایه اجتماعی خانواده با موفقیت تحصیلی فرزندان ، جامعه شناسی کاربردی ، (۳) ، ۱۶۱-۱۷۲
- گنجی ، محمد (۱۳۹۱) . رهیافتی نظری و تجربی بر افت تحصیلی دانش آموزان دبیرستان (با تاکید بر نقش مدرسه و خانواده) ، فصلنامه خانواده و پژوهش ، (۴) ، ۲۰۳-۲۳۸
- مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران ، (۱۳۹۰)
- محمدی پویا ، سهراب ؛ ادیب ، یوسف و زارعی ، احمد (۱۳۹۹) . راهبردهای مناسب افزایش پیوند خانه ، مدرسه و جامعه ؛ تاملی در تجربیات جهانی ، فصلنامه علمی مدیریت مدرسه ، (۳)۸ ، ۳۳۶-۳۷۰
- محمدی ، شهرام ؛ بیژنی میرزا ، طیبه و حاتمی ، مهدی(۱۳۹۷) . نقش خانواده ، مدرسه و رسانه در پیشگیری از وقوع جرم با تاکید بر معیار های بین المللی حاکم بر تعهد دولت ها در آموزش افراد ، فصلنامه علمی پژوهشی تدریس پژوهی ، (۴)۶ ، ۲۳۸-۲۵۸
- محمودی ، سیروس (۱۳۹۷) . آسیب شناسی تربیت دینی دانش آموزان دوره متوسطه دوم از نظر دبیران معارف اسلامی و مشاوران مدارس ، فصلنامه علمی تخصصی رهیافت فرهنگ دینی ، (۳)۱ ، ۹۰-۱۰۵
- مطهری، مرتضی (۱۳۹۸) . نظام خانوادگی اسلام ، تهران : انتشارات صدرا
- مظاهری ، حسن ؛ موسی پور ، نعمت الله و ناطقی ، فائزه(۱۳۹۵) . نقش خانواده در برنامه درسی شایستگی محور دوره ابتدایی از منظر اسناد تحول بنیادین آموزش و پرورش ، فصلنامه خانواده و پژوهش ف (۳۴) ، ۷-۳۲
- معدن دار آرانی ، عباس (۱۳۹۵) . جایگاه نظام خانواده در بحران های منطقه خاورمیانه و نقش آموزش و پرورش تطبیقی ، فصلنامه خانواده و پژوهش ، ۳۳ ، ۶۱-۷۶

مهرمحمدی، محمود (۱۳۹۱). فرهنگ خانواده: مبنای مغفول در ساماندهی تعاملات خانه و مدرسه، راهبرد فرهنگ، ۱۷ و

۲۹۳-۲۷۵، ۱۸

موسوی خمینی، سید روح الله (۱۳۷۹). صحیفه نور، چ هشتم، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

ناصری پلنگرد، ولی؛ بهرامی، شهاب؛ زردشتیان، شیرین و یوسفی، بهرام (۱۳۹۹). طراحی الگوی حمایتی خانواده-مدرسه در

توسعه استعداد های ورزشی: یک مطالعه نظریه داده بنیاد. نشریه مدیریت ارتقای سلامت. ۱۰(۱) ۷۴-۹۰

یزدانی، عباسعلی و دوستی، سیمین (۱۳۹۶). اشکال نوپدید خانواده در ایران و چالش های آن، پژوهشنامه مددکاری

اجتماعی، ۲(۶)، ۷۵-۱۰۰

انگلیسی

Acar, S, Chen ,C & Xie , H (2017) . Family engagement practices in early intervention: A review of three countries, Springer Nature Singapore Pte Ltd Family, School, and Community Partnerships for Students with Disabilities, Advancing Inclusive and Special Education in the Asia- Pacific, chapter 11, 141-152, 2019

Arvizu, S.F. Home school linkages: A cross-cultural approach to parent participation, cross-cultural literacy, 1st edition , 37-56 ,

Brewer, R (2013) . Chicken club: Schools and their relationship with families, Support for learning , 35(1), 5-22, 2020

Epstein, J. L. & Sanders, M. G (2009) . Prospects for Change preparing educators for school, family and community partnerships, Peabody Journal of Education , 81(2), 81-120

Epstein, J. L (2013) . "Ready or Not? Preparing Future Educators for School, Family, and Community partnerships, Teaching Education , 24(2), 115-118

Epstein, J. L (2018) . School, family, and community partnerships in teachers' professional work, Journal of Education for Teaching, 1-10

Frederico, M & Whiteside, M (2018) . Building School, Family, and Community partnerships: Developing a theoretical framework , Australian Social Work, 69(1)

Hornby, G and Witte, C (2010) . Parental involvement in secondary schools: in New Zealand implications for school psychologists, School Psychology International, 31(5), 495-508

Lee, J. S (2012) . School social work in Australia, Australian Social Work, 65(4), 552-570

Nyatuka, B. O (2017) . A survey of school-family community partnerships in Kenya , Journal of Professional Capital and Community, 2(4) , 229-243

Sheridan, S. M, Knoche, L. L and White A. S (2019). Family-School Partnerships in Early Childhood Exemplars of Evidence-Based Interventions , handbook of family , school and community relationships in education, first edition, 183-202

Willemsse, T. M, Vloeberghs, L, Bruïne, E. J & Van Eynde, S (2016) . Preparing teachers for family-school partnerships: a Dutch and Belgian perspective, Teaching Education, 27(2), 212-228